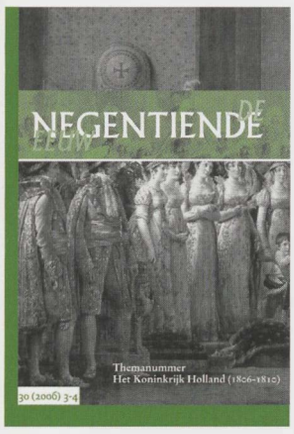
THEMANUMMER 'HET KONINKRIJK HOLLAND (1806-1810)', *DE NEGENTIENDE EEUW*, JG. 30 (2006) 3-4.
LOSSE NUMMER ZIJN BIJ DE UITGEVER TE BESTELLEN: INFO@VERLOREN.NL.

Twee eeuwen koninkrijk, of toch niet? Dat was de vraag vorig jaar, toen het tweehonderd jaar geleden was dat Lodewijk Napoleon koning van Holland werd. Of beter nog: in hoeverre was er sprake van continuïteit, toen Willem I in 1813 het koningsschap over de Nederlanden aanvaardde? Wat is de bijdrage van Lodewijk Napoleon geweest voor de toch soepele aanvaarding van Willem I in het republikeinse Nederland? Dat waren vragen die op verschillende congressen werden gesteld. Een deel van de op die congressen uitgesproken redes is opgenomen in het themanummer 'Het koninkrijk Holland (1806-1810)' van het Leidse tijdschrift *De negentiende eeuw*. Een interessant nummer, want het koningsschap van Lodewijk Napoleon is lang vergeten of overgeslagen, zoals terecht in de redactionele opening wordt geconstateerd.
Als een ding uit alle bijdragen duidelijk wordt, dan is dat wel dat het enige wat de meeste mensen van Lodewijk Napoleon weten, waarschijnlijk het minst terechte is: Lodewijk Napoleon zou aan meer herinnerd moeten worden dan aan zijn vermeende uitspraak dat hij 'konijn van Holland' zou zijn. Lodewijk Napoleon wordt in dit nummer neergezet als een man die het goed voorhad met zijn onderdanen, die onder moeilijke (politieke en economische) omstandigheden moest werken, iemand die actief, maar ook wispelturig was, iemand die de macht wilde centraliseren, die uiterlijk vertoon niet schuwde, maar weerzin had van het krijgsbedrijf; iemand die op vele terreinen in een rijdende trein stapte, maar daar mede sturing aan gaf en zo het pad effende voor het koningschap van Willem I.
Twaalf bijdragen van de hand van Nederlandse universitair docenten en onderzoekers staan er in het 172 bladzijden tellende themanummer.

Annie Jourdan schrijft over staats- en natievorming, Wyger Velema over het einde van de republikeinse politiek, Peter van den Berg concentreert zich op de codificatie en Joke Roelevink gaat een stap verder: Lodewijk als wetgever en uitvoerder. Maarten van Boven schreef over de reorganisatie van rechterlijke macht in de periode 1806-1810. Van de hand van Wantje Fritschy is een artikel over Isaac Gogel en de staatsfinanciën. Martijn van der Burg is positief over het lager onderwijs en Jos Gabriëls constateert dat Lodewijk investeerde in de landstrijdkrachten en in uiterlijk vertoon, maar – en dat ondanks dat hij een militaire opleiding had genoten - een afkeer had voor het krijgsbedrijf. In de bijdrage van Johan Joor staat het continentaal stelsel centraal. De enige bijdrage waarin Lodewijk niet als belangrijke factor aanwezig is, is van de hand van Willem Frijhof. Frijhof beschrijft welke Nederlanders tijdens Lodewijks bewind naar Parijs togen en Matthijs Lok bekeek de beeldvorming rond Lodewijk Napoleon. Ten slotte plaatsen Ido de Haan en Jeroen van Zanten een aantal kanttekeningen bij het idee dat Lodewijk Napoleon wegbereider is voor het koningschap van koning Willem I. Wat ik bij al deze artikelen miste was een Frans beeld van Lodewijk Napoleon?

Bijdrage

Hoe werd Nederland van een twee eeuwen oude republiek, vrijwel zonder morren een monarchie? Hoe zag die monarchie vanaf 1806 er uit? In hoeverre was er sprake van continuïteit en wat veranderde er? Het zijn wezenlijke vragen bij het bestuderen van de Nederlandse staat- en natievorming.
Lodewijk Napoleon heeft, vanaf het moment dat hij in mei 1806 door zijn broer op de Hollandse troon werd geplaatst, getracht zichzelf als een redelijk vorst te presenteren: hij zou een nationale, de constitutie respecterende, koning zijn. Vol overtuiging toog Lodewijk aan het werk: de financiën moesten op orde worden gebracht, er moest een burgerlijk en strafrechterlijk wetboek worden gemaakt, er diende een keuze te worden gemaakt of het koninkrijk vooral een zeevarende militaire natie moest zijn, dan wel dat de landmacht meer aandacht behoefte (het werd de landmacht, tot groot ongenoegen van Napoleon), van de rechterlijke macht moest meer een eenheid worden gemaakt, het hoger onderwijs moest worden gestimuleerd en daarnaast wilde Lodewijk Napoleon ook nog eens voor zijn volk een zichtbare en bereikbare monarch zijn. En dat alles terwijl over zijn schouder een kritische oudere broer mee keek, van wie Lodewijk Napoleon afhankelijk was (zo bleek in 1810), maar ten opzicht van wie hij zich steeds onafhankelijker opstelde. In 1810 is 'broertje Louis' in de ogen van Napoleon niet meer ten eerste een aan hem onderhorig familielid, maar een vreemde koning: Lodewijk I van Holland.
In de bijdrage van Velema en die van De Haan en Van Zanten wordt het meest duidelijk dat Lodewijk Napoleon niet alleen een 'speler in zijn tijd' was, maar dat hij ook bespeeld werd door zijn tijd. De Nederlandse bestuurlijke elite kon aan het begin van de negentiende eeuw niet ontkennen dat bijna alle politieke daadkracht was verdwenen. Een ding was echter wel duidelijk: men wilde een republiek blijven. Maar waarom? De argumenten waren oud en in de praktijk bleek dat handhaving van het oude bestel geen van de bestaande problemen zou oplossen. Daarnaast, de republikeinse keuze was er niet: het was of Lodewijk accepteren of opgenomen worden in het Franse rijk. Lodewijk overtuigde in woord en daad de

bestuurselite van het nut van de monarchie. Nederland had een schok van buiten nodig en die werd geleverd door Lodewijk Napoleon, die zo – zonder het zelf te beseffen – een belangrijke rol in de Nederlandse geschiedenis heeft gespeeld, zo besluit Velema.
Op het gebied van de wetgeving en de daarbij behorende uitvoering waren er (vastgelopen) ontwikkelingen. In 1809 werd een burgerlijk en een strafrechterlijk wetboek ingevoerd (en in 1806 een Schoolwet). Dit stond niet op zichzelf: het waren middelen om te komen tot staats- en natievorming. Lodewijk zorgde dat de vastgelopen besprekingen werden vlotgetrokken. Het resultaat was er naar: rechtseenheid. Maar bij de uitvoering ervan zat Lodewijk zichzelf nogal eens in de weg. Hij verhuisde het staatsapparaat van Den Haag naar Amsterdam, was veelvuldig op reis en was wispelturig in zijn denkbeelden. Tussen 1806 en 1810 werden maar liefst 123 militaire decreten uitgevaardigd, die op velerlei terreinen tot chaos leiden. In deze periode waren er zes verschillende ministers van Oorlog.
De twaalf artikelen laten zien dat er veel over de 'periode Lodewijk Napoleon' te vertellen is, maar ook dat er waarschijnlijk nog veel meer te vinden is: wie in de archieven duikt, merkt dat zelfs in de kleinste dorpsarchieven allerlei zaken terug zijn te vinden. Het is dan ook zichtbaar in wiens naam veel van deze gegevens zijn opgeschreven: Lodewijk Napoleon, Koning van Holland.

Ger Jan Onrust

MAARTEN VAN ROSSEM, *DE KOUDE OORLOG. EEN HOORCOLLEGE OVER DE WERELDGESCHIEDENIS VAN DE STRIJD TUSSEN OOST EN WEST*. 4 CD'S.
(HOME ACADEMY: DEN HAAG, 2007), € 34,95.

Volgens Van Rossem zijn de Verenigde Staten de enige schuldigen aan de Koude Oorlog. De Sovjet-Unie en de dreiging die van haar uitging was een natuurverschijnsel, waar niets aan te doen was. Het was net zoiets als met ADHD-kinderen in de klas; ontsporen ze, dan is de leerkracht schuldig, want hij heeft het probleem van deze kinderen niet goed 'gemanaged'.
Overigens laat Van Rossem er geen enkel misverstand over bestaan: zijn voorkeur ligt niet bij het Sovjetsysteem. En dat hij de ene na de andere Amerikaanse president - op Eisenhower na - van sufkoppigheid en naïviteit beschuldigd, heeft er alleen maar mee te maken dat zij autonome wezens waren en de Sovjetleiders niet.
Ter rechtvaardiging van zijn impliciete stelling over de Koude Oorlog somt Van Rossem alle menselijke en niet-menselijke verliezen van de Sovjet-Unie in de Tweede Wereldoorlog op en zet die dan af tegenover die van de Verenigde Staten. De verliezen van de Sovjet-Unie waren immens - 25 miljoen - tegenover over nog geen 300.000 aan de kant van de Verenigde Staten. En dat verklaart het veiligheidssyndroom van Stalin. De Verenigde Staten hadden moeten begrijpen dat de Sovjetunie vanaf 1945 een bufferzone in Oost-Europa wilde hebben en - omdat die er bij democratische verkiezingen aldaar nooit zou komen - de vrijheid van de volken aldaar opgeofferd moest worden aan de begrijpelijke wensen van de Sovjet-Unie. De Verenigde Staten hadden niet in de stress moeten schieten toen Stalin heel Oost-Europa op hardhandige wijze tot het communisme 'bekeerde', delen van Perzië opeiste, een militaire basis aan de Dardanellen wilde en in het algemeen niet aan de naoorlogse 'nieuwe wereldorde' wilde meewerken. In feite waren dit, volgens Van Rossem, allemaal onderhandelingspunten, net zoals de blokkade van Berlijn dat was. Alleen de Verenigde Staten hadden dat niet door of wilden dat niet zien. Voor de Sovjet-Unie was de Koude Oorlog geen strategisch conflict; ze wilde veiligheid en de mogelijkheid voor uitbreiding daarvan na de Tweede Wereldoorlog optimaal benutten. De Verenigde Staten hebben van de Koude Oorlog een ideologische tegenstelling gemaakt en daarmee het conflict opgeblazen. Gelukkig niet letterlijk, al heeft het af en toe niet veel gescheeld, weten we nu.
En daar wringt de schoen. Want Van Rossem weet alles van de Amerikanen en kan hen dus opvoeren als actieve spelers in dit krachtenspel, maar de overwegingen en motieven van de Russische leiders blijven beperkt tot het begrip 'veiligheid'. De werkelijkheid van de Koude Oorlog was gecompliceerder: naast machtspoliticus was Stalin ook overtuigd marxist. En dat de Amerikanen 'maar' 3000.000 man in de oorlog verloren en de Russen 25 miljoen zegt naast de wreedheid van de nazi's, ook iets over die van Stalin en over de verschillende wijze waarop Amerikaanse en Russische generaals met hun manschappen omgingen. In het Rode Leger telde een mensenleven niet. Volstaat Realpolitik bij het drama dat de stalinisatie van Oost-Europa was? En zelfs als het antwoord 'ja' moet zijn, dan is het toch te begrijpen dat de Verenigde Staten met een ideologisch gekleurd antwoord - gekruid met termen als 'vrijheid' en 'democratie' - kwamen. Het spanningsveld tussen willen en niet kunnen waarin de Amerikanen opereerden, had Van Rossem wel wat meer kunnen uitwerken.

Hans Pols

